

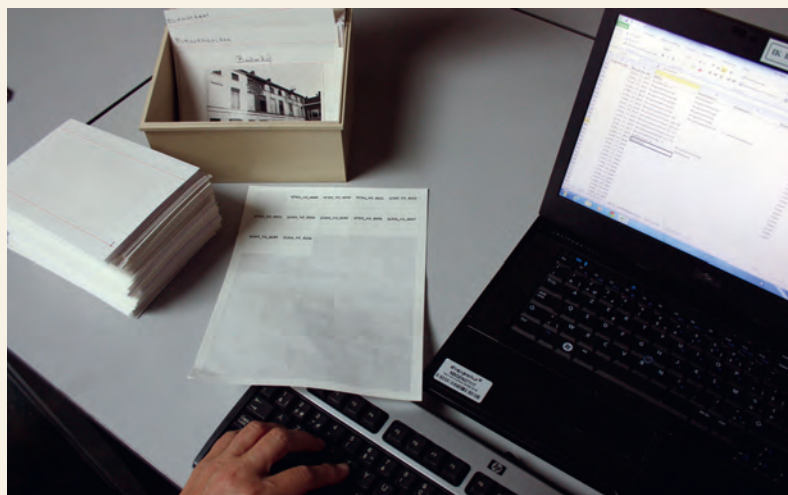
Stadsarchief Gent + vrijwilligers = één team

In Vlaanderen voeren ongeveer 1,2 miljoen vrijwilligers gemiddeld 5,2 uren vrijwilligerswerk per jaar uit. Dit maakt een totale jaarlijkse omzet van 6,24 miljoen uren vrijwilligerswerk. Dit is ongeveer 1 uur vrijwilligerswerk per Vlaming (volgens een officiële telling van 2011 zijn er 6.251.983 inwoners in het Vlaamse Gewest). Om uiteenlopende redenen doen steeds meer organisaties een beroep op vrijwilligers en zijn ook steeds meer mensen gemotiveerd om vrijwilligerswerk op zich te nemen. Bij het Steunpunt Vrijwilligerswerk van de Vlaamse Overheid zijn 70.000 organisaties geregistreerd die met vrijwilligers werken. De Stad Gent heeft er reeds een lange traditie van vrijwilligerswerking opzitten maar startte sinds 2012 eveneens met een vrijwilligersloket. Dit richt zich vooral tot de 55-plussers onder het motto “Goesting gaat niet met pensioen”. Het loket stuurt vrijwilligers niet alleen naar stadsdiensten, zoals het Stadsarchief, door, maar ook naar Gentse vzw's en andere verenigingen.

Het Gentse Stadsarchief werkt sinds de jaren 1990 met vrijwilligers. Toen werden vrijwilligers onder meer ingezet voor het uitvoeren van het befaamde Gentse historisch huizenonderzoek. Omdat het Stadsarchief belang hecht aan haar vrijwilligers, werd in het voorjaar van 2015 een kleine enquête gelanceerd om zicht te krijgen op de drijfveren van de vrijwilligers. De rondvraag werd verspreid onder 45 vrijwilligers die de voorbije jaren in het Stadsarchief actief waren en van wie de contactgegevens actueel bleven. Ook vrijwilligers die intussen hun activiteiten in het Stadsarchief hebben stopgezet, werden aangeschreven. We ontvingen liefst 25 antwoordformulieren, waarvan vijf van ex-vrijwilligers. Dit toont al de hoge betrokkenheid van de

vrijwilligers bij de werking van het Gentse Stadsarchief, zowel tijdens als na stopzetting van hun engagement. Deze betrokkenheid wordt ook gedeeld: onze vrijwilligers praten met hun omgeving over hun ervaringen bij het vrijwilligerswerk in De Zwarte Doos. Zij zijn dus onze eerstelijnsambassadeurs! En enthousiasme kan aanstekelijk werken: sommigen vonden dankzij andere vrijwilligers de weg naar het Stadsarchief.

De rondvraag toont mooi aan dat binnen het Stadsarchief twee groepen vrijwilligers werkzaam zijn. In eerste instantie zijn er de *anciens* – meer dan tien jaar vrijwilligerswerk is geen uitzondering! – die niet zelden als bezoeker vertrouwd waren met de werking van het Stadsarchief en doorgroeiden naar het vrijwilligersstatuut. Een tweede groep wordt gevormd door diegenen die recent vrijwilligerswerk hebben opgenomen. In tegenstelling tot de eerste groep kregen deze personen een rondleiding doorheen het gebouw en werd een intakegesprek afgenomen. Zij wisten duidelijker bij de start van hun

Het inventariseren van een reeks foto's van de Stedelijke Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten

Het invoeren van de akten van doop, huwelijk en overlijden uit de parochieregisters in het archiefbeheerssysteem Dulle Griet

betrokkenheid wat het vrijwilligerswerk in het Stadsarchief kon inhouden. Uit de enquête blijkt dat deze inspanningen lonen om het vrijwilligersengagement daadwerkelijk op te nemen en (enige tijd) voort te zetten.

De motieven om als vrijwilliger aan de slag te gaan in het Stadsarchief lopen parallel bij de meeste vrijwilligers: het einde van de beroepsloopbaan enerzijds en interesse in Gent en zijn geschiedenis anderzijds. Daarnaast spelen soms ook andere specifieke motivaties een rol, zoals oefening in het lezen van oud schrift, genealogische interesse of affiniteit met een bepaald archief. Tot slot blijkt nabijheid van de woonplaats bij De Zwarte Doos ook een relatief sterke impact te hebben om vrijwilligerswerk te verrichten. Voor de meerderheid van de vrijwilligers was de wereld van archiefdiensten voor hun eerste bezoek als vrijwilliger in het Stadsarchief een onbekend terrein. Een grotere vertrouwdheid is er met het uitvoeren van vrijwilligerswerk: meerdere vrijwilligers in het Stadsarchief zijn ook op andere plaatsen als vrijwilliger actief.

In de enquête werd gepolst naar de ervaringen bij het uitvoeren van het vrijwilligerswerk. Over het algemeen zijn de meeste vrijwilligers (redelijk) tevreden over de werkomstandigheden in het Stadsarchief. Slechts één persoon beoordeelde het vrijwilligerswerk in het Stadsarchief negatief. Zaken die gewaardeerd worden, zijn het aparte vrijwilligerslokaal, het koffiehokje en het scanatelier. Ook de flexibele regeling van de dagen en uren waarop kan worden gewerkt, wordt door de meesten geapprecieerd, al zijn er enkelingen die pleiten voor een strakker uurroosterschema zodat er geen overbezetting aan de computers of scanner optreedt. Daarnaast heerst er een goede sfeer onder de vrijwilligers en – door de band genomen – is er ook een goede relatie met de personeelsleden. Tot slot blijken ook de variatie in het werk en de omgang met

erfgoedmateriaal vrijwilligers te plezieren, net als de extra's, zoals de mogelijkheid om soms eens een tentoonstelling te bezoeken, of een studiedag of een receptie bij te wonen.

Waar kan het beter? Vier aspecten vinden we terug in meerdere antwoorden. In de eerste plaats worden vragen gesteld bij de zichtbaarheid van het werk. In het bijzonder vinden de mensen die de informatie uit de parochieregisters digitaal doorzoekbaar maken het jammer dat hun werk te weinig ter kennis wordt gebracht van het brede publiek (in de leeszaal en online). Daarnaast pleiten ook meerdere vrijwilligers voor meer opvolging en feedback (bijvoorbeeld ook in de vakantieperiodes). Verschillende mensen stellen voor om op een regelmatig tijdstip (bijvoorbeeld halfjaarlijks) een bijeenkomst te organiseren voor alle vrijwilligers. Tot slot wordt het warme klimaat in het vrijwilligerslokaal en de soms gebrekkige informaticaondersteuning als minder aangenaam ervaren.

De redenen waarom het vrijwilligerswerk wordt stopgezet zijn veelal extern aan het Stadsarchief: de vrijwilliger verhuist, de familiale omstandigheden wijzigen of gezondheidsredenen nopen ertoe om het engagement stop te zetten.

De rondvraag maakt duidelijk dat het Gentse Stadsarchief een evolutie heeft doorgemaakt bij de rekrutering, het onthaal en de begeleiding van de vrijwilligers. De vrijwilligerswerking startte vrij organisch in de jaren 1990 en verloopt nu meer gestructureerd (onder andere door de intakeprocedure, het aflijnen van de taken waarvoor vrijwilligers worden geëngageerd, de vrijwilligersafsprakennota, de verantwoordelijken voor de begeleiding van het vrijwilligerswerk, een exitgesprek). Toch zijn er enkele belangrijke werkpunten om op termijn door te groeien naar een volwaardig vrijwilligersbeleid. Het vrijwilligerswerk wordt nog te vaak als evident en misschien te uitvoerend beschouwd. Daarnaast verlangen de vrijwilligers een betere opvolging van hun werk, met op gepaste tijden feedback en informatie over het reilen en zeilen binnen het Gentse Stadsarchief.

Tot slot een oprecht woord van dank aan alle vrijwilligers, niet alleen omwille van het invullen van de vragenlijst, maar ook en vooral voor de bergen werk die de afgelopen jaren samen werden verzet. Wij hopen in de toekomst als team verder de ingeslagen weg te kunnen verderzetten.

Pieter-Jan Lachaert en Tim De Doncker
Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarchief

Het archief van het Gentse Stadslaboratorium

Eind 2009 werden de activiteiten van het Stadslaboratorium stopgezet. Het archief van deze instelling is intussen overgebracht naar het Stadsarchief. Als gewezen medewerker van het Stadslaboratorium heb ik mij als vrijwilliger geëngageerd om dit archief te helpen ordenen en beschrijven. In de taken van het Stadslaboratorium stond de controle op de kwaliteit van de levensmiddelen centraal. In deze bijdrage schetsen we een overzicht van de geschiedenis van het laboratorium.

EEN STEDELIJK LABORATORIUM VOOR GENT

In de loop van de negentiende eeuw nam de wetenschappelijke kennis sterk toe. De toepassing van de scheikunde maakte de bereiding van voedingsmiddelen op industriële schaal mogelijk. Omdat vervalsingen van levensmiddelen hierdoor ook toenamen, werd naar het einde van de eeuw de behoefte gevoeld om hierop strenger te gaan toezien. Antwerpen was in 1875 de eerste stad om een eigen laboratorium met controledienst op te richten. Gent bleef niet achter en besliste in december 1886 eveneens een laboratorium te starten in de lokalen van de Industriële School aan de Lindenlei onder de leiding van één van de leerkrachten. Hij werd voor de uitvoering van de analyses bijgestaan door twee scheikundigen.

In 1900 trok de Stad Gent professor Albert J.J. Van de Velde aan als voltijds directeur van het Gemeentelijke Chemisch en Bacteriologisch Laboratorium. Hij maakte werk van de overbrenging naar lokalen in stadseigendom. Het laboratorium verhuisde in 1906 naar het oude woonhuis van de hoofdtuinier van de *Jardin Botanique* aan de Baudelohof.

Hoewel in die periode steeds meer bacteriën ontdekt en beschreven werden en intussen het verband tussen de verspreiding van cholera en de kwaliteit van het drinkwater bekend was, lag de nadruk bij de controle en ontleding van voedingswaren toch vooral op de scheikundige samenstelling. Vervalsingen van melk, bloem, brood en suiker kregen veel aandacht.

De volgende directeur, vanaf 1932, was brouwerijingenieur Raphaël Baetslé. Hij bouwde het laboratorium verder uit met meer aandacht voor bacteriologische onderzoeken. Hij maakte ook de plannen voor een nieuw laboratorium. Eerst werd gedacht aan een verbouwing, maar er werd toch gekozen voor een nieuwbouw in de onmiddellijke buurt. In 1954 werd het nieuwe Stadslaboratorium in gebruik genomen in één vleugel van het nieuwe Instituut voor Hygiëne in het Baudelohof.

In 1960 werd Baetslé opgevolgd door ingenieur Eeckhout. Onder diens leiding werd het laborato-

Het Stadslaboratorium, vermoedelijk naar aanleiding van de verhuis naar het Baudelohof in 1906, foto Edmond Sacré (SAG_IC_FT_GF). De man met de baard op de achtergrond is de directeur, professor Albert Van de Velde.

rium een instituut met nationale bekendheid, vanwege zijn talrijke wetenschappelijke publicaties. Directeur Eeckhout bracht meer lijn in de stedelijke eetwarencontrole, met twee beëdigde ambtenaren die bij hun controle in de verkooppunten een aantal metingen en kleine controleproeven uitvoerden. De controleurs brachten ook stalen uit de handel mee naar het laboratorium voor grondiger scheikundig en bacteriologisch onderzoek. Daarbij werd ook gekeken naar diverse toevoegsels in de eetwaren.

Dr. ir. Eric De Maerteleire, ingenieur in de scheikunde en de landbouwindustrieën, werd in 1980 de laatste directeur van het Stadslaboratorium. De klassieke scheikundige ontleding van de samenstelling van voedingswaren werden nog steeds uitgevoerd om de basiskwaliteit te bepalen. Extra aandacht ging naar het opsporen van additieven en verontreinigingen, die steeds meer in levensmiddelen

dierlijke oorsprong controleerden vanuit het Stedelijk Slachthuis.

Vanuit dezelfde bekommernis die tot de oprichting van stedelijke laboratoria had geleid, richtte de Belgische staat in 1890 een eigen eetwarencontroledienst op. Deze instantie deed ook een beroep op de bestaande laboratoria. In 1900 kreeg het Gentse Stadslaboratorium zijn eerste officiële erkenning. De ministeriële erkenning voor scheikundige en bacteriologische ontleding werd regelmatig vernieuwd. Ambtenaren van het Ministerie voor Volksgezondheid controleerden de goede werking van de laboratoria. Later werden externe audits uitgevoerd door BELAC, het accreditatiebureau van het Ministerie van Economische Zaken. Voor het behoud van de accreditatie was een voortdurende kwaliteitscontrole op de eigen werkwijzen noodzakelijk. Een dergelijk systeem, met minutieuze beschrijving van elke

administratieve en analytische procedure, werd daarvoor in het Stadslaboratorium opgezet, wat veel extra papierwerk meebracht en waarvoor overgeschakeld werd op de elektronische verwerking van de gegevens van analyses en klanten.

Tot de klanten van het laboratorium behoorden over de hele bestaansperiode, naast de inwoners, de stedelijke eetwareninspectie, diverse andere stadsdiensten en het OCMW, ook overheidsdiensten als de ministeriële inspectiediensten. Daarnaast leverden ook particulieren van buiten Gent, bedrijven en consumentenorganisaties geregeld monsters aan voor soms zeer specifieke ontleding.

Het Stadslaboratorium, enkele weken voor de definitieve sluiting op 31 december 2009

werden aangetroffen. Omdat contaminanten in lage concentraties voorkomen, vergt dergelijk onderzoek gespecialiseerde apparatuur en die kwam er. Zo werden toestellen voor gas- en vloeistofchromatografie aangekocht alsook apparaten voor infrarood-spectrometrie, elektroforese en atomaire absorptie. Ook werd geïnvesteerd in nieuwe technieken voor bacteriologische onderzoeken, gebaseerd op immunologie en vergelijking van DNA. Het aantal toezichters van de stedelijke eetwarencontrole werd in 1988 verdubbeld met de komst van twee dierenartsen die voordien de eetwaren van

Naar het eind van de twintigste eeuw werd de Europese regelgeving over levensmiddelen belangrijker dan de nationale wetgeving. In de lidstaten werden de inspectiediensten hervormd. Dit proces kwam in België in een stroomversnelling na de dioxinecrisis in 1999, met de oprichting van het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen. Toen na enkele jaren dit FAVV steeds performanter optrad, doekten meerdere steden hun eigen controlediensten op en groeide bij het Gentse stadsbestuur de idee dat een eigen eetwareninspectie

tie met een ondersteunend laboratorium stilaan overbodig werd. Een poging tot samenwerking met het Provinciaal Centrum voor Milieuonderzoek, dat in diezelfde periode een nieuw laboratorium kreeg, mislukte zodat de beslissing viel om eind 2009 de werking van het Stadslaboratorium definitief stop te zetten. Eind 2007 waren de vier leden van de stedelijke eetwarencontrole reeds overgeplaatst naar de Dienst Milieutoezicht.

HET ARCHIEF VAN HET STADSLABORATORIUM

Het archief bevat, naast briefwisseling met diverse overheidsdiensten en klanten-opdrachtgevers, voornamelijk de resultaten van de ontledingen die uitgevoerd werden op allerlei levensmiddelen, drinken en zwembadwater.

Tot maart 1993, wanneer een digitaal *Laboratorium Information Management System* (LIMS) in gebruik werd genomen, werd bij elk binnenkomend onderzoeksstaal één ontledingsformulier opgemaakt met de gegevens van de aanvrager, de aard van het monster en de gewenste onderzoeken. Dit formulier volgde het monster en keerde ingevuld terug in de afdeling administratie, waar de gegevens overgetikt werden op analyseverslagen om naar de aanvragers te sturen. De ontledingsformulieren werden vervolgens bewaard.

Met de invoering van het LIMS veranderde de procedure ingrijpend. Om anonimiteit en onpartijdigheid te garanderen, werden de gegevens over elk staal, zoals de identiteit van de aanvrager, in de afdeling administratie in de computer ingevoerd en vertrok het te onderzoeken staal naar de laboranten met een volgnummer. De resultaten werden van dan af ook in de computer ingevoerd en na verificatie door afdelingshoofd en directeur, in de afdeling administratie op een rapport afgedrukt en verstuurd.

Aanvankelijk werden alle analyseresultaten chronologisch bewaard. Na verloop van tijd kwam er een opsplitsing volgens de aard van de monsters en de opdrachtgevers. Zo werd er onderscheid gemaakt tussen de dienststopdrachten (ontledingen voor andere stadsdiensten zoals de sportdienst of het stedelijk onderwijs) opdrachten tegen betaling (van particulieren en bedrijven), kosteloze ontledingen (voor inwoners van de stad) en de ontledingen op vraag van de stedelijke eetwareninspectie.

Naast de reeksen ontledingsresultaten is de docu-

STAD GENT
LABORATORIUM VOOR SCHEIKUNDE EN BACTERIOLOGIE
 Baudelokaai 8 - 9000 Gent
 Tel. 09/225.03.89 - Fax. 09/233.27.42
 erkend door het Ministerie van Volksgezondheid en Leefmilieu, de OVAM, het IVK en het Vlaams Gewest
 BELTEST accreditatie nr. 086-T van 25.03.1997

Gent, 25 augustus 1998 Bladzijde 1 van 2

ANALYSEVERSLAG

Aan: EETWARENINSPECTIE
 Baudelokaai 8
 9000 GENT

T.a.v. Mevr. HERBIEST

Rapportnummer : 98-08-080
 Rapportversie : 1
 Rapportdatum : 25/08/98
 Staaliname door : MEVR. HERBIEST

Staal ID: VANILLEIJS Opdracht ontvangen : 18/08/98
 CH/98/248 Staalnummer : 98-08-080-01A

ANALYSE	METHODE	RESULTAAT	EENHEID	ANALYSE TIJDPAK AANVANG	VOLTOOID
Bacteriologie - Levensmiddelen					
Totaal kiemgetal, 30°C	Q NF V 08-51 (1992)	2E3	KVEG/G	19/08/98	24/08/98
Coliformen, 30°C	Q NF V 08-50 (1992)	89	KVE/0.1 ml	19/08/98	20/08/98
E. coli in ijs, 44°C	Q NF V 08-53 (1993)	afwezig	KVE/0.1 ml	19/08/98	20/08/98
Coagulase pos. staphylococ.	Q NF V 08-057-2 (1)	afwezig	KVE/0.1 ml	19/08/98	20/08/98

Staal ID: SLAGROOM Opdracht ontvangen : 18/08/98
 CH/98/249 Staalnummer : 98-08-080-02A

ANALYSE	METHODE	RESULTAAT	EENHEID	ANALYSE TIJDPAK AANVANG	VOLTOOID
Bacteriologie - Levensmiddelen					
Totaal kiemgetal, 30°C	Q NF V 08-51 (1992)	2.5E7	KVE/g	19/08/98	24/08/98
Coliformen, telling, 30°C	Q NF V 08-50 (1992)	2.5E6	KVEG/G	19/08/98	20/08/98
Enteroc., telling, 37°C	Q NF V 08-54 (1993)	3.3E6	KVEG/G	19/08/98	20/08/98
E. coli, telling, 44°C	Q NF V 08-53 (1993)	< 10	KVE/g	19/08/98	24/08/98
Fancale strept. tell. 37°C	Q ISO 7899-2, afge	1.8E3	KVE/g	19/08/98	24/08/98
Coagulase pos. staphylococ.	Q NF V 08-057-2 (1)	< 100	KVE/g	19/08/98	20/08/98
Gisten, telling, 25°C	Q XP V 08-59 (1995)	2.6E4	KVE/g	19/08/98	24/08/98
Schimmels, telling, 25°C	Q XP V 08-59 (1995)	< 100	KVE/g	19/08/98	24/08/98

Analyse van vanillerooms uitgevoerd door het Stadslaboratorium op vraag van de Eetwareninspectie in 1998 (SAG_MA_LABO_2010)

mentatie van het kwaliteitsbewakingsstelsel, voorwerp van de audits door de accreditoren van BELAC, gearchiveerd. Elke handeling en procedure diende nauwkeurig beschreven te worden en elke wijziging aan een procedure goed gedocumenteerd. Dit gold zowel voor de administratieve verwerking van stalen als voor de werkwijze bij elke ontleding. Ook de controle van de goede werking van elk toestel, diende in documenten vastgelegd te worden. Van de controle-activiteiten van de stedelijke eetwareninspectie zijn de controleverslagen en de briefwisseling bewaard, naast de processen-verbaal die tegen overtreders werden opgesteld.

Een bijzonder onderdeel in het archief vormen de bouwplannen en ontwerpen voor het Instituut voor Hygiëne dat in 1954 in gebruik werd genomen. Het bevat ook ontwerpen van gevelversieringen, die uiteindelijk niet werden uitgevoerd.

Door de niet altijd optimale bewaaromstandigheden in een kelder aan de Baudelokaai waren sommige mappen door vocht zodanig beschadigd dat ze niet meer te redden waren. Hoe het komt dat sommige zeer oude stukken (uit de periode 1886-1914) wél zijn bewaard terwijl andere, uit meer recente periodes zoals het interbellum, niet werden teruggevonden, is niet meer te achterhalen.

Hugo Budts
 Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarchief
 Vrijwilliger

Stad zoekt aannemer: aanbestedingen van openbare werken in Gent (1866-1963)

Het (laten) uitvoeren van openbare werken is een belangrijke taak van een lokaal bestuur. Dat is voor het Gentse stadsbestuur niet anders. Sommige werken worden door de eigen diensten uitgevoerd, maar voor andere, vooral grote of gespecialiseerde werken wordt vaak een beroep gedaan op externe aannemers. Voor de aanbesteding van die werken moet de Stad – zoals elke overheid – bepaalde procedures volgen. Die moeten de vrije mededinging en de gelijke kansen van alle geïnteresseerde partijen garanderen. De Stad kan dan zo kiezen voor de meest voordelige offerte.

In de negentiende en twintigste eeuw werden openbare werken aanbesteed via twee verschillende procedures: een openbare aanbesteding of een beperkte

Vorstel van het bedrijf J. Ricard & Cie voor het tot stand brengen van een vuurgloed rond het Belfort tijdens de feestelijkheden van 1913 (SAG_MA_94_2_1274_annex)

aanbesteding. Die hebben aanleiding gegeven tot de creatie van twee subreeksen binnen de (sub)reeks G94 van het Modern Archief van de Stad Gent. Bij een openbare aanbesteding, die vaak een groot werk omvatte, werd een lastenkohier gedrukt en bekendgemaakt, onder meer via kranten en aanplakbrieven. Aannemers konden dan hierop inschrijven. Die lastenkohieren werden samen met andere archiefstukken gebundeld in de openbare aanbestedingsdossiers, die subreeks G94² vormen. Bij een beperkte aanbesteding schreef de Stad zelf een aantal aannemers aan om prijs te vragen. Aannemers konden op verzoek worden opgenomen in de lijst van aan te schrijven ondernemingen. De beperkte aanbestedingsdossiers vormen subreeks G94³. Het uitschrijven van een aanbesteding en het gunnen van de opdracht behoorde tot de bevoegdheden van de gemeenteraad. De administratieve opvolging van de dossiers gebeurde door het 5de Bureel (Openbare Werken), dat dan ook de archiefvormende instantie was.

BEPERKTE AANBESTEDINGEN

De reeks beperkte aanbestedingen (MA_G94³) loopt van 1887 tot 1934 en werd onlangs ontsloten. De aanbestede werken hebben onder meer betrekking op het onderhoud van wegen en stadsgebouwen (waaronder schoolgebouwen), de *mestpacht* of reinigingsdienst, de brandweer en de organisatie van verkiezingen en feestelijkheden. Voor Gent, dat zich in die periode het *vuil Venetië van het noorden* mocht noemen, was het onderhoud en gaandeweg ook het dempen van waterlopen een belangrijke opdracht. Als havenstad investeerde Gent evenzeer in de inrichting van de haven, die zich in die periode sterk uitbreidde. De dossiers bevatten eveneens petitie van buurtbewoners. Zo liet de Stad op vraag van de buurt een *spoelboot* plaatsen aan de Dampoortbrug (1898), waardoor de vrouwen veiliger hun was konden doen dan vanop de glibberige steigerbalken.

Flink wat stadsgeld ging naar het operagebouw, toen bekend als de Grote of Franse Schouwburg (*le Grand Théâtre*). Vanaf 1899 kwam daar de zorg voor de Koninklijke Nederlandse Schouwburg bij, waarvan de dossiers ironisch genoeg lange tijd entalig Frans bleven, ook na de geleidelijke vernederlandsing van de stedelijke administratie. De Stad

nam eveneens de onderhoudswerken in de *Hogeschool* (Universiteit) en de *Kruidtuin* (Plantentuin) voor haar rekening. Die laatste bevond zich aanvankelijk in het *Baudelohof* (het huidige Baudelopark). De verhuizing naar de huidige locatie in de Karel Lodewijk Ledeganckstraat, aan de rand van het Citadelpark, werd in 1903 afgerond. In diezelfde periode verhuisde de stedelijke politiegevangenis van de Mammelokker aan de Botermarkt naar 't *Rollenken*, het sinds 1863 gesloten vondelingentehuis aan de Oude Schapmarkt.

Dossiers in verband met het onderhoud van de stedelijke zwembaden zijn eveneens bewaard. Naast de nog bestaande zwembaden Van Eyck en Strop onderhield de Stad ook de nu verdwenen zwembaden Tolhuis en Overzet. Dit eerste openluchtzwembad in Gent, gelegen aan de nu verdwenen overzet bij het eiland Malem, werd in 1855 opgericht door de legendarische volksfiguur Constant *Pruuke* Dossche. In de aanbestedingsdossiers komt ten slotte ook de zorg voor doden vaak aan bod met het onderhoud van de Wester- en de Zuiderbegraafplaats en het maken van doodskisten voor onvermogen overledenen.

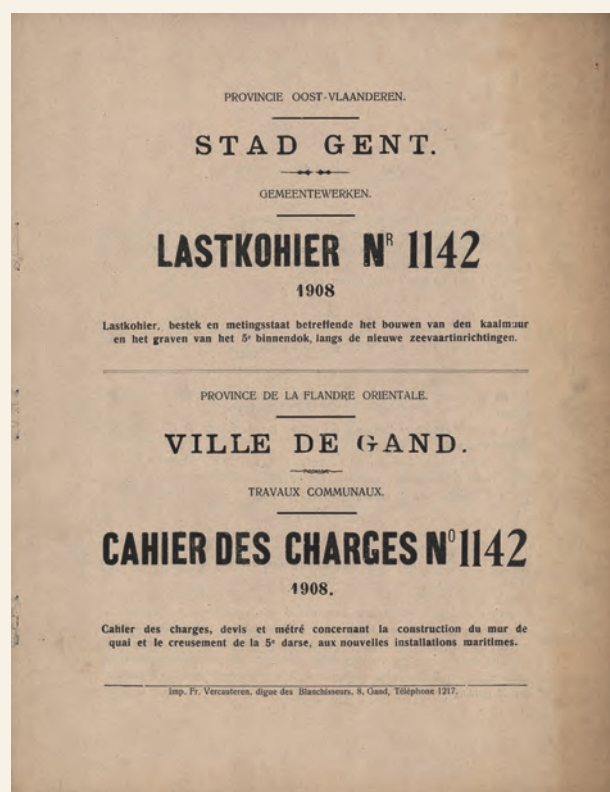
OPENBARE AANBESTEDINGEN

De Stad gaf niet alleen opdrachten voor (ver)bouwwerken, maar ook voor zeer veel afbraakwerken. In de jaren 1880 werd het stadsdeel tussen de Zuid en het historische centrum volledig 'gesaneerd' in het kader van het Zollikofer-De Vigneplan. In de aanloop naar de Wereldtentoonstelling van 1913 gingen ook in het stadscentrum zelf hele bouwblokken op de schop voor de aanleg van nieuwe straten en pleinen en herenhuizen voor de burgerij. Van vervangende en betere behuizing voor de uit de beluiken en arbeiderswijken verdreven bewoners was toen geen sprake. Aannemers werden door de Stad betaald voor de afbraakwerken en ze verdienden op hun beurt geld met de verkoop of de recyclage van de afbraakmaterialen. Daarnaast schreef de Stad regelmatig aanbestedingen uit voor de overname van oude materialen, gerecupereerd door de stadsdiensten.

De dossiers van die grote bouw- en afbraakwerken die via openbare aanbesteding werden gegund, zijn ondergebracht in subreeks G94² van het Modern Archief. In samenwerking met de vrijwilligers Suzanne Vanderveken en Edmond Van Moeffaert werden de dossiers 573 tot 1800 opnieuw verpakt in zuurvrije dozen en geschoond. De nummers 573 tot 800 werden beschreven in het digitale archief-

beheersysteem *Dulle Griet*. De nummers 801 tot 1800 werden eerder ontsloten door Albert Brysse. De alfabetisch op straatnaam of onderwerp geordende lijst is voorlopig enkel in de leeszaal te raadplegen. De lastenkohieren zelf, die de periode 1866-1963 beslaan, werden toen chronologisch geordend en gebundeld per vijftig, waarbij elke bundel een oplopend volgnummer binnen de reeks G (4334-4393) kreeg.

De dossiers bevatten naast de administratieve stukken vaak bouwtekeningen, plannen, kaarten, ontwerpen, brochures en stalen van materialen. In sommige, vooral oudere dossiers zijn ook krantenartikelen en processen-verbaal van de toeziende ambtenaar of soms van de politie toegevoegd. Deze documenten bieden geregeld een blik op de *petite histoire* achter de dossiers. De ene keer gaat het om een grappig verhaal, de andere keer om een intriest. Zo bevat dossier 1142 met betrekking tot het uitgraven van het vijfde binnendok (1908) een deeldossier over de verdwijning van een kraanmachinist als gevolg van een grondverschuiving. Wegens de oplopende kosten werd de zoektocht naar de vermiste man uiteindelijk gestaakt, waardoor de weduwe een probleem had om het verzekeringsgeld te innen. Bij de restauratie van het Belfort in 1911 (dossier nummer 1274) werd vastgesteld dat een bliksemafleider op het Belfort verbonden was met

Lastenkohier 1142 met betrekking tot het bouwen van een kaaimuur en het graven van het vijfde binnendok langs de nieuwe zeevaartinrichtingen, 1908 (SAG_MA_94_2_1174)

Aanplakbrief van een openbare aanbesteding inzake herstellingswerken aan het Belfort, 1870 (SAG_MA_F_81)

de kabel van de lift en dat waterinsijpeling in de elektrische installatie dreigde. De opzichter van de werken geraakte slaags met een arbeider en burgemeester Emile Braun wond zich behoorlijk op over de vertraging die de werken hierdoor opliepen.

De aanbestedingsdossiers van openbare werken werden meermaals verhuisd en enkele dossiers werden duidelijk herhaaldelijk ter raadpleging uitgehaald. De aanwezige dossiers bevinden zich echter in redelijk goede staat. Op termijn is een grondiger aanpak van de 26 lopende meter archief en eventueel een digitalisering wenselijk. De inhoud van beide reeksen (G94² en G94³) geeft een goed idee van de stedenbouwkundige evolutie van de stad en van de grote en kleine projecten die hiermee gepaard gingen. De helpende handen van vrijwilligers zullen hierbij meer dan welkom zijn!

Jan de Smedt
Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarchief

Inhoud

- 1 Stadsarchief Gent + vrijwilligers = één team
- 3 Het archief van het Gentse Stadslaboratorium
- 6 *Stad zoekt aannemer*: aanbestedingen van openbare werken in Gent (1866-1963)

Colofon

@rchieflink is de driemaandelijkse nieuwsbrief van 't Archief. Gent on Files (GOF), de vriendenkring van het Stadsarchief van Gent

Het abonnement is begrepen in de lidmaatschapsbijdrage van de vzw: 18 euro individuele leden, 20 euro gezin, 30 euro steunende leden en 250 euro ereleden.

Een los nummer kost 5 euro.

Rekeningnummer:

IBAN: BE31 0003 2520 7755 BIC: BPOTBEB1

Contactgegevens GOF

De Zwarte Doos, Stadsarchief
Dulle-Grietlaan 12, 9050 Gentbrugge
Tel. (09) 266 57 60
E-mail: stadsarchief@gent.be
Web: www.gentonfiles.be

Coördinatie en eindredactie

Guy Dupont, Pieter-Jan Lachaert,
Marie Christine Laleman, Valérie Meillander,
Piet Veldeman

Foto's en illustraties

Storm Calle, Patrick Henry

Ontwerp logo

Erika Vanderstockt

Verantwoordelijke uitgever

Piet Veldeman, Ooistraat 10, 9041 Oostakker

Vormgeving

Candace Verbeke

Druk

NV Drukkerij Verbeke, Gent

ISSN - nummer: 1376-2966